

До 70-річчя Сергія Миколайовича Бібікова

Сергію Миколайовичу Бібікову, відомому радянському археологу, члену-кореспонденту АН УРСР, заслуженому діячеві науки Української РСР, лауреату Державної премії Української РСР у вересні 1978 р. виповнюється 70 років. Ювіляр належить до когорти вчених, з іменами яких пов'язане створення підвалин радянської науки, розвиток і успіхи сучасної археології.

С. М. Бібіков почав займатися археологією ще в юнацькі роки, коли під керівництвом Л. М. Ернста і Г. А. Бонч-Осмоловського брав участь у археологічних експедиціях. Після закінчення в 1931 р. етнографічного відділення географічного факультету Ленінградського державного університету С. М. Бібіков почав працювати у Державній Академії історії матеріальної культури (згодом Інститут історії матеріальної культури) на посаді вченого секретаря, а пізніше — заступника директора Інституту. В 1941 р. він захистив кандидатську, а в 1953 р. — докторську дисертації. У 1955—1968 рр. С. М. Бібіков очолював Інститут археології АН УРСР; у 1958 р. його було обрано членом-кореспондентом АН УРСР. Нині він керує сектором скіфо-античної археології ІА АН УРСР.

У широкому колі наукових інтересів ювіляра чільне місце посідають узагальнюючі розробки методологічного характеру, в яких він оцінює сучасний стан археологічної науки, накреслює шляхи її подальшого розвитку, розробляє нові проблеми й напрямки. Значним є внесок С. М. Бібікова у дослідження пам'яток кам'яного віку. В серії праць, присвячених проблемі первісного заселення Східної Європи, він висунув гіпотезу про просування людських колективів на схід з Кавказу, не виключаючи при цьому західних інфільтрацій.

Нещодавно С. М. Бібіков висунув і обгрунтував дуже цікаву і оригінальну гіпотезу про використання деяких кісток мамонта Мізинської стоянки як музичних інструментів. Це дає можливість підтвердити теоретичне припущення і логічні побудови про колективну сутність родових структур палеолітичної людини.

До цієї проблематики примикають роботи по вивченню, періодизації і публікації палеолітичних пам'яток Дністровської культурно-історичної області, печерних становищ Південного Уралу (останні були вперше досліджені С. М. Бібіковим), а також розробки щодо геології четвертинного періоду і умов життя й діяльності людини в плейстоценовий час.

С. М. Бібіковим розглянуті питання культурно-історичного розвитку і своєрідності мезолітичного населення південної прильодовикової зони, насамперед Криму, подано конкретні відомості про пам'ятки й обгрунтовано їх датування. Запропоновані С. М. Бібіковим принципи хронологічного розчленування мезолітичних пам'яток отримали загальне визнання спеціалістів.

Вчений займається також вивченням історії ранніх землеробсько-скотарських племен Південно-Східної Європи. У ряді праць він досліджує конкретну історію племен епохи раннього металу, розкриває їх зв'язки з центрами стародавніх цивілізацій Середземномор'я і Сходу, висвітлює господарство, побут та ідеологічні уявлення. Цим проблемам присвячена велика праця С. М. Бібікова «Раннетрипольское поселение Лука-Врублевская на Днестре (к истории ранних земледельческо-скотоводческих племен на Юго-Востоке Европы)», яка відзначена премією Президії АН СРСР. В ній автор висловлює думку про патріархальні відносини у трипільському суспільстві, глибоко аналізує його ідеологічні уявлення. Окремі розділи цієї книги і на сьогодні залишаються неперевершеними зразками глибокого наукового дослідження.

Значний внесок зроблено С. М. Бібіковим у розробку проблем палеоекономіки первісного суспільства. Автор застосовує нову методику аналізу археологічного матеріалу, яка поєднує принципи археологічного і економічного дослідження. В основу цих робіт С. М. Бібіков поклав комплексний метод: встановлення господарчих засад досліджуваного суспільства, реконструкцію розмірів поселень, жител і господарчих споруд, розробку демографічних даних, визначення обсягу необхідного продукту і інші елементи,

що сприяють розкриттю палеоекономіки. Результатом цих робіт С. М. Бібікова було виділення етапів розвитку первісного ремесла і розкриття змісту общинного ремесла на матеріалах трипільської культури.

Підсумком досягнень археологічної науки на Україні було видання тритомника «Археологія Української РСР», головним редактором і одним з авторів якого є С. М. Бібіков. В цій праці, що є логічним розвитком «Нарисів стародавньої історії УРСР», вперше зібрано і узагальнено величезний матеріал, здобутий українськими радянськими археологами. За цю працю С. М. Бібікову і керованому ним колективу авторів було присуджено в 1977 р. Державну премію Української РСР.

С. М. Бібіков проводить велику роботу по підготовці наукових кадрів. Його учні, серед яких є доктори і кандидати наук, ведуть самостійну роботу, вони вдячні йому за повсякчасну готовність поділитися досвідом і знаннями.

С. М. Бібіков був членом редколегії різних наукових видань, у тому числі журналу «Советская археология». Зараз він є членом редколегії збірника «Археологія». Значну увагу приділяє вчений також популяризації досягнень археологічної науки. Цій темі він присвятив десятки науково-популярних статей. Він здійснив також загальне редагування науково-популярної серії «Археологические памятники Крыма».

За вклад у розвиток радянської археологічної науки С. М. Бібікова нагороджено орденом «Знак Пошани».

Своє сімдесятиліття Сергій Миколайович Бібіков зустрічає у розквіті творчих сил, повний нових планів. Побажаємо йому доброго здоров'я і дальших творчих успіхів.

*С. Д. Крижицький,
О. І. Теренозкін*